

litického systému v marxismu (*Vztah občanské společnosti a státu u Hegela a Marxe*). Delegáti z Bulharska reagovali na některé podněty z diskuse a věnovali se spíše právním aspektům fungování politického systému v socialistické revoluci a v současném Bulharsku.

Dva delegáti ze skandinávských zemí se pokusili o objektivistickou interpretaci některých marxistických pojmů. Jejich akademická objektivnost a interpretace dialektiky v podstatě z nedialektických pozic vyvolává však vážné zkratky, jsou např. vedeny povrchní analogie mezi funkcionální strukturou některých politických institucí u Hegela a u Lenina (ztotožnění funkcí Hegelova monarchy a Leninovy proletářské strany). I když byl autor této téze inspirován sympatickou snahou ukázat na abstraktní úrovni společné monistické filosofické východisko obou myslitelů, ilustroval tuto ideu velmi nedostatečným a povrchním způsobem. Srovnání bylo právem ironizováno, a to nejen socialistickými delegáty.

Do popředí se nedostala komparace Hegela a Lenina mezi jiným i proto, že jednání byla časově oddělena. V diskusi o Hegelovi vyvolal někteří západní politologové povrchní polemiku, oživující staré spory o skutečném politickém profilu Hegela (liberál kontra konzervativce). K hlubšímu ujasnění tohoto sporu na kongresu nedošlo.

Zhodnotit význam dalších sekcí a jejich případný dosah pro základní trendy diskuse na kongresu bude možné teprve po důkladném zhodnocení a analýze písemných materiálů, vzhledem k tomu, že čtyřlenná delegace nemohla zachytit bezprostřední průběh diskuse v dalších sekcích. Jak však naznačuje i diskuse v sekci kvantitativních metod, také zde se v jisté míře objevily problémy metodologické, zejména význam hodnocení u experimentátora, význam momentu relevance výzkumů, analýzy apologetického a řídicího užití závěrů sociální vědy v politické praxi a další.

*

Kongresu se zúčastnila tříčlenná oficiální delegace z Československa, mimo ní pak další vědecký pracovník; písemně byl zaslán jeden příspěvek. Příspěvek *Monistická politologie* byl přednesen v sekci teorie politiky (Formánek), *Kvantitativní metody v politologii* v sekci kvantitativních metod (Charvát, Soukup, Kučera), jeden referát byl předložen v sekci mezinárodních vztahů (Soják) a jeden v sekci *Modernizace politického systému* (Rohan).

Příspěvek M. Formánka byl p. Bernardem jako organizátorem setkání velmi příznivě uveden mezi jiným i proto, že umožňoval konfrontaci marxistických a nemarxistických stanovisek. V diskusi vystoupil prof. Bibič, který v podobě dotazu víceméně formuloval vlastní stanovisko k problému monistické interpretace a k hodnocení významu některých Pašičových tezí. Konfrontace nebyla záměrně vyhrocena na konflikt. S velkou podporou a zájmem se setkal příspěvek čs. politologů u organizátora sekce kvantitativních metod

K. Deutsche a také v plénu sekce. Podle informací ze sekce *Teorie mezinárodních vztahů* byla komunikace ztěžována dominancí tzv. linkage theory (ploše popisující vazby vnitřní a vnější politiky) a nemožností zasvěceného dialogu mezi marxisty a nemarxisty. V sekci se pozitivně projevil spolupráce V. Sojáka a L. Pastusiaka.

Československá delegace předložila podnětné referáty v rozhodujících sekcích a prokázala nesporně světovou úroveň naší politologie. Její účast je ovšem nutno hodnotit střízlivě, pokud jde o možnosti ovlivnit průběh jednání. Povaha československé účasti a také účasti z dalších socialistických zemí odpovídá dosažené úrovni institucionalizace, nikoli však jejím potenciálním možnostem. Až dosud se na světových kongresech nepodařilo přejít do výraznější ofenzivy, i když určitým startem byla úroveň jednání v sekci Hegel a Lenin.

Československá společnost pro politickou vědu by měla urychleně vyřešit své vnitřní problémy, aby mohla zajistit včasnou a hlubokou přípravu příštího zahraničního vystoupení naší vědy i další formy (mimokongresových) komunikací s řadou národních asociací, zvláště ze socialistických zemí. Přispěla by tím i k plnění svého poslání spoluorganizátorky rozvoje československé politologie a jejích sociálně politických funkcí.

Miloslav Formánek

Marx, Engels, Lenin a moderní sociologie

Pod tímto názvem uspořádala sekce sociologie České socialistické akademie ve spolupráci s ČSAV jednodenní seminář, který si položil za cíl vzpomenout 100. výročí narození V. I. Lenina, 150. výročí narození B. Engelse a 50. výročí založení KSČ seriózním zamyšlením nad prací klasiků s cílem ukázat, že jejich vědecký přístup k řešení společenských jevů neztratil dodnes na své aktuálnosti. Referenti i diskutující pozitivními argumenty a citací děl klasiků vyvrátili v uplynulé době často šířené názory, že moderní společnost je již natolik novou realitou, že teoretické koncepce marxismu, vypracované před sto a více lety, nemohou být teoretickým návodem pro analýzu současných sociálních problémů. Referenti se snažili ukázat, že skutečně vědecké poznatky jsou eo ipso i moderní a že mechanické uplatňování faktorů času prozrazuje značnou naivitu a nevědeckost odpůrců marxismu. Třídní analýza je i v moderní společnosti jedinou cestou jak dospět k vědeckému obrazu této společnosti a jakékoli „moderní“ teze o tom, že mohutný rozmach techniky automaticky přeměnil tvář soudobé společnosti a vytvořil bezrozdílnou masu zaměstnanců či občanů „blahobytné společnosti“, jsou vyvráceny každodenní praxí moderních kapitalistických zemí. Jejich statistiky uvádějí například extrémě nezaměstnaných na jednom pólu a oligarchických skupin vlastníků na druhém, příjmovou diferenciaci, která je sama kritikou teorií o blahobytu všech občanů; publicistika musí dále zaznamenávat masové srážky různých skupin v zemi, utla-

čovaných s utlačovateli, barevných s bílými atd.

Na semináři byly předneseny tyto referáty:

1. Princip stranickosti v sociologii z hlediska prací klasiků marxismu-leninismu — doc. dr. Karel Rychtařík, CSc.
2. Vztah filosofie a sociologie — doc. dr. Karel Kára, CSc.
3. Zamyšlení nad výročími V. I. Lenina a B. Engelse z aspektu moderní sociologie — dr. Alexander Fazík, CSc.
4. Lenin o řízení a vedení lidí — prof. dr. Jaroslav Kohout, CSc.
5. Lenin a kultura — dr. Marie Huláková, CSc.

Se zajímavými příspěvky vystoupili prof. dr. Vladimír Čech, CSc., vedoucí katedry řízení a ekonomiky VŠSE z Plzně, a doc. dr. Martin Katriak, CSc., zástupce řed. Sociologického ústavu SAV, Bratislava. Řada účastníků předložila své příspěvky písemně. Za úspěch lze považovat i skutečnost, že sborník ze semináře vyjde ve velmi krátké době — v únoru 1971.

Závěrem bylo konstatováno, že cílem sekce sociologie České socialistické akademie je pomoc při nápravě chyb, k nimž došlo v uplynulých letech. Lze toho dosáhnout cestou seriózní analýzy a pozitivní práce na rozvoji a řešení těch otázek, které jsou neaktuálnější z hlediska úkolů vytyčených stranou před naší společností. Proto nepůjde o záplavu akcí bez ohledu na jejich teoretickou úroveň a kvalitu přípravy. Rozhodujícím principem práce sekce bude co nejvyšší politická i teoretická náročnost. Dalším úkolem sekce byla spolupráce na přípravě celostátního semináře „Komplexní socialistická racionalizace“, po němž sekce uspořádá seminář konkretizující úkoly sociologů v sociálním plánování, tak významném pro rozvoj naší ekonomiky i celé společnosti.

Jaroslav Kohout

Volný čas ve světle sociologického kongresu ve Varně

Tematika volného času byla na VII. světovém sociologickém kongresu předmětem celé řady referátů, a to nejenom v sekci sociologie volného času. Do jisté míry se jí zabývaly další příspěvky, přednesené v jiných sekcích. Je to docela pochopitelné: tento fakt odráží koherenci sociální reality a ukazuje, že obvyklé dělítko mezi jednotlivými sociálními disciplínami nelze vždy striktně dodržet.

Chceme-li podat přehled problematiky volného času v prizmatu příspěvků zaslanych sociologickému kongresu ve Varně, nemůžeme ovšem čtenáři předložit sumu všech referátů: nedovoluje nám to rozsah této stati. Musíme se proto dopustit vědomé redukce a zaměřit se pouze na ty příspěvky, které volný čas speciálně analyzují; z těch pak vybrat pouze nejreprezentativnější. Neuvádíme referáty československé, které jsou či budou v brzké době běžně dosažitelné. Předkládáme referáty utříděné podle problémových okruhů, kterými se zabývají. Celkově lze říci,

že přístup k problematice volného času je v zásadě dvojitý:

- a) *obecnější*: autoři hovoří o teorii volného času, o jejích možnostech, o vztazích teorie k obecně sociologickým problémům, o způsobech, kterými je tematika volného času analyzována v určité zemi apod.;
- b) *speciálnější*: autoři předkládají výsledky dílčích empirických výzkumů, rozebírají různé druhy aktivit ve volném čase, zabývají se vztahem volného času a některých socioprofesionálních skupin nebo problematikou časových snímků apod.

Je ovšem samozřejmé, že obě skupiny jsou pouze ideálními póly, kterým se konkrétní obsah referátů více či méně přibližuje. Naznačené klasifikace však s výhradami použijeme, protože podle našeho názoru umožní přehlednější třídění jinak dosti disparátního materiálu.

Věnujeme-li se nejprve *obecněji* orientovaným statím, lze říci, že tato skupina obsahuje referáty zaměřené:

1. na analýzu obecné teorie volného času,
2. na rozbor metodiky časového snímku, který je důležitý nejen pro sociologii volného času, ale i pro řešení obecně sociologické problematiky a pro hodnocení životního stylu,
3. na přístupy, školy a směry, které se volným časem zabývají v určité zemi.

Ad 1.

Referáty z oblasti sovětské sociologie volného času jsou charakterizovány hledáním nejobecnější teorie volného času a pokusy o jeho definování. Opakovaně je analyzována nutnost teorie volného času jako základu pro empirické výzkumy z této oblasti. Autoři zdůrazňují i možnosti socialistického státu při plánování a racionálním řízení této sféry.

L. E. Minc (SSSR) se v článku *Problémy pracovního, mimopracovního a volného času v současných podmínkách vědeckotechnické revoluce* snaží o zasazení problematiky volného času do nejobecnějšího rámce teorie vědeckotechnické revoluce. Autor rozebírá konkrétní výzkum prováděný formou snímků pracovní doby a volného času a ukazuje, že podmínky socialistického státu umožňují plánování nejen národního hospodářství, ale i procesů jiných (např. regulaci racionálního využívání volného času).

Stat G. E. Zborovského (SSSR) *Problémy sociologie teorie volného času*, je zaměřena na zdůraznění nutnosti teorie volného času pro praktické empirické výzkumy. Autor poukazuje na palčivý nedostatek rozvinutí této teorie. Zdůrazňuje nutnost kvalitativního rozboru volného času a soudí, že tento přístup bude umožněn spoluprací se sociology, kteří studují kulturu, masovou komunikaci, výchovu atd. Upozorňuje na důležitost prognóz v této oblasti a na možnosti socialistického plánování i regulace zájmů v rámci socialistického životního stylu.

Artemov, Kutjev a Patrušev (SSSR) se v referátu *Volný čas; problémy a perspek-*